

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים, הכוללים שבעה נושאים.

חלק ראשון — 48 נקודות

חלק שני — 39 נקודות

חלק שלישי — 13 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

עליך לענות על ארבעה נושאים, על פי ההוראות בשאלון.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

הערה: סדר הנושאים בבחינה אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד.
שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

ה ש א ל ו ת

חלק ראשון (48 נקודות)

בחלק זה עליך לבחור בשני נושאים.

בכל נושא שבחרת ענה על שתי שאלות (לכל שאלה – 12 נקודות).

הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מהשאלות 1-3.

1. א. מהר"ל, תפארת ישראל

"האדם הוא בכוח ויוצא אל הפועל, וייראה ששמו מורה על דבר העצמי לו".

(1) מהו הדמיון בין האדם לאדמה?

(2) לפי מהר"ל, כיצד המשל על העירוני שהיה נשוי לבת מלכים ממחיש שהאדם אינו

מגיע לשלמות בחייו?

(6 נקודות)

ב. הרב דסלר, מכתב מאליהו

יש הטוענים נגד ארגוני החסד כי הם אינם פועלים מתוך חסד אמת אלא מתוך

חשבונות אישיים.

לפי הרב דסלר, מה גורם לטוענים להשמיע טענות כאלה? (6 נקודות)

2. א.

רמח"ל, מסילת ישרים, פרק י"ט

"ואם יאמר אדם: מי אני ומה אני... שאתפלל על הגלות ועל ירושלים?"

מהי תשובתו של רמח"ל על טענה זו? (6 נקודות)

ב.

ויקטור פרנקל, האדם מחפש משמעות

(1) הסבר מדוע "חיפושי האדם אחר פשר וערכים עלולים לעורר מתיחות פנימית".

(2 נקודות)

(2) "מי שיש לו למה שלמענו יחיה, הוא יוכל לשאת כמעט כל אֵיך".

הסבר קביעה זו, והבא לה דוגמה. (4 נקודות)

3. א.

הרב בר שאול, מצווה ולב

(1) לפי הרב בר שאול, מדוע "איש החוץ" רחוק מן התשובה?

(2) הראייה של "איש החוץ" את העולם שמחוץ לו שונה מהראייה של "איש הפנים"

את העולם שמחוץ לו. מהו ההבדל בראייתם?

(6 נקודות)

ב.

ר' הלל צייטלין, על גבול שני עולמות

"אין לך יום שבו לא תמצא החרטה מקום בלבו של אדם".

(1) מהו המקור לחרטה שבלבו של האדם? (2 נקודות)

(2) תאר את התגובה של האדם לחרטה, לפי צייטלין. (4 נקודות)

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מהשאלות 4-6.

4. א. הרב קוק, עקבי הצאן, מאמר "הדור"

"ההטבה המוסרית של היחיד... נכללת בשתי המדרגות הידועות של הישר והכובש".

(1) הסבר מהי דרך "הישר" ומהי דרך "הכובש".

(2) לפי הרב קוק, מהו היתרון של דרך "הישר" על פני דרך "הכובש"?

(6 נקודות)

ב. הרב חרל"פ, מי מרום

"האמונה היא קשורה במידות כגון בפתילה".

(1) מדוע לדעתך יש קשר הדוק בין אמונה למידות?

(2) יש אנשים רבים בעלי מידות טובות ומעשים טובים שאינם מאמינים.

האם לדעתך קביעה זו מערערת את שיטתו של הרב חרל"פ? נמק.

(6 נקודות)

5. א. הרב קוק, עין איה, מסכת ברכות

לפי הרב קוק, מה הם שני האופנים לשמח את האדם?

איזה מהם עדיף, לדעתך? הסבר מדוע.

(8 נקודות)

ב. הרב בר שאול, מן הבאר

לפי הרב בר שאול, מדוע לא נפגעה השמחה של עם ישראל למרות כל הצרות שבאו עליו?

(4 נקודות)

6. א. הרב קוק, אורות הקודש, חלק ג'

חוזר בתשובה ניתק את קשריו עם הוריו החילונים, וטען שעשה זאת כדי שיוכל להתחזק

ביראת שמים טהורה.

מה היה אומר הרב קוק על טענה זו? בתשובתך הסבר את היחס בין יראת שמים למוסר

טבעי, לפי הרב קוק. (6 נקודות)

ב. אורחות צדיקים, שער הגאווה

לפי בעל אורחות צדיקים, מהי גאוות הגוף הרעה ומהי גאוות הגוף הטובה? (6 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מהשאלות 7-9.

7. רס"ג, אמונות ודעות, הקדמה

- א. הסבר ארבע מהסיבות לכפירה, לפי רס"ג. (8 נקודות)
- ב. "אני ואשתי לא רוצים שמוהל יחתוך בבשר בננו, ולכן ביום השמיני קראנו בשמחה את הפסוק הנפלא 'ומלתם את ערלת לבבכם' – בלי ברית מילה. כל אחד יכול להחליט איזה סוג של מילה לעשות לילדיו". (מעובד מתוך מונולוג בספר **אנו היהודים החילוניים**)
- האם לדעתך דברים אלה תואמים את אחת מהסיבות לכפירה שמנה רס"ג? נמק. (4 נקודות)

8. א. הרב ישראלי, פרקים במחשבת ישראל

"הכפירה... היא ... לא רק כפירה באלוקים אלא גם כפירה בצלם האלוקים אשר באדם". מהי השפעת הכפירה בצלם האלוקים על הצד הרוחני של הכופר? (4 נקודות)

ב. הרב סולובייצ'יק, על התשובה

- "יש ואדם 'מוחק' שנים מחייו... זו דרך אחת של תשובה, אבל יש גם דרך אחרת".
- (1) הסבר מהי "הדרך האחרת".
- (2) מהו התהליך הנפשי שעובר אדם שבחר בדרך זו? (8 נקודות)

9. א. מדרש תנחומא, פרשת וירא

במדרש על הפסוק "ה' צדיק יבחן" מובאים דימויים (פשתן, קנקן, פרות) לניסיונות שה' מנסה את האדם.

הסבר שניים מהדימויים ואת משמעותם בהקשר זה. (6 נקודות)

ב. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שלישי

תאר את יחסו של החסיד לצרותיו הפרטיות ולצרות הכלל. (6 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מהשאלות 10-12.

10. א. "החפץ חיים", צפית לישועה

"באחרית זמן הגאולה יימצאו שני סוגי אנשים, ושניהם יעזרו בקירוב הגאולה".

(1) מה הם שני סוגי האנשים ש"החפץ חיים" מתכוון אליהם בדבריו?

(2) מה תהיה עזרתו של כל אחד מסוגי האנשים בקירוב הגאולה?

(6 נקודות)

ב. הרב קוק, חזון הגאולה

"התחייה הלאומית שלנו כוללת היא שני צדדים".

תאר את תרומתם של שני הצדדים לתהליך התחייה הלאומית. (6 נקודות)

11. א. הרב טייטלבוים, ויואל משה; הרבי מלובביץ', דעת תורה בענייני המצב בארץ הקודש

לפני כמה חודשים התקיימה במדינת ישראל מערכת בחירות לכנסת.

חסידי סאטמר החרימו את הבחירות, ולעומתם חסידי חב"ד השתתפו בהן.

הסבר הבדל זה לפי הגישה של שני מנהיגי הקבוצות למדינת ישראל.

(6 נקודות)

ב. הרב קלישר, דרישת ציון

תאר את השקפתו של הרב קלישר על תהליך הגאולה ועבודת האדמה בארץ-ישראל.

(6 נקודות)

12. א. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק; רמב"ן, פירוש לתורה

הסבר את המחלוקת בין רמב"ם לרמב"ן על מהות ימות המשיח. (6 נקודות)

ב. הרב קוק, אורות הקודש

לפי הרב קוק, הסבר איזו מדינה היא "האושר היותר עליון של האדם", ואיזו מדינה אינה כזו.

(6 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

חלק שני (39 נקודות)

עליך לענות על שלוש מהשאלות 13-16 (לכל שאלה – 13 נקודות).

הנושא: אני מאמין

13. א.

רס"ג, אמונות ודעות, הקדמה

"אם כל ענייני הדת יושגו בחקירה ובעיון הנכון... מה היא נקודת החכמה שנתנם לנו בדרך הנבואה, ועשה על כך מופתי האותות הגלויים?"

מהי תשובתו של רס"ג על שאלה זו? (6 נקודות)

ב.

הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

"איוב!... חסרה לך אותה מידת החסד הגדולה בשני מובנים".

הסבר מהי "מידת החסד הגדולה", וציין את שני המובנים של מידה זו שהיו חסרים לאיוב, לפי הרב סולובייצ'יק. (7 נקודות)

14. א.

ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שלישי

ריה"ל מדמה את תפילת הציבור למטר המרובה את הארץ ולתיקון של חומת המדינה.

הסבר את יתרונותיה של תפילת הציבור על פי כל אחד מהדימויים האלה. (8 נקודות)

ב.

הרב קוק, אורות הקודש

כיצד נוצר הניכור מן "האני הפנימי העצמי" אצל אדם הראשון, וכיצד הוא נוצר אצל

עם ישראל? (5 נקודות)

15.

הרב קוק, איגרות הראי"ה, איגרת תקנ"ה

א. הסבר מה הם שני היסודות שבונים את קדושת ישראל, ומהו היחס ביניהם, לפי הרב קוק.

(8 נקודות)

ב.

תהליך החינוך כרוך לעתים בתסכול של המחנכים מאי-היכולת שלהם להשפיע

על התלמידים.

כיצד דברי הרב קוק עשויים לעודד את המחנכים שפעולתם אינה לשווא? (5 נקודות)

16. א. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

"אמר החבר: ... וכן פתח הא-לוה... 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ולא אמר 'אני בורא העולם ובוראכם'..."

אמר הכוזרי: לפי זה אין תורתכם מחייבת כי אם אתכם בלבד".

(1) על פי החבר, מדוע במעמד הר סיני פתח הקב"ה ביציאת מצרים ולא בבריאת העולם?

(2) הסבר את ההיגיון בתגובת המלך הכוזרי.

(7 נקודות)

ב. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק

"נבואת משה רבנו עליו השלום נבדלה מנבואת כל הנביאים בארבעה דברים".

ציין שלושה מההבדלים. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 9/

חלק שלישי (13 נקודות)

בחלק זה עליך לבחור בנושא אחד.
בנושא שבחרת עליך לענות על שאלה אחת.

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מהשאלות 17-18.

17. הרב ויינברג, שרידי אש

יש רבנים המחנכים לקיום מצוות באמצעות הדגשת ההתנזרות והפחד מהמוות.
הסבר את הניגוד בין שיטה זו ובין שיטת החינוך של רש"ר הירש (המוזכרת בדברי הרב ויינברג).

18. הרב קוק, הקדמה לשיר השירים

האמן החופשי בן זמננו סובל מהמצוקה של העידן הפוסט-מודרני, שהיא מצוקה של עודף חופש... חוסר גבולות וחוסר אמונות.
(מעובד מתוך המקורות להרחבה בספר הלימוד)
הסבר את ההבדל בין דמות האמן האידאלי לפי הרב קוק ובין דמות האמן המתוארת בקטע זה.

הנושא: החיים והמוות

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מהשאלות 19-20.

19. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

תאר בקצרה את משל מלך הודו, והסבר לפי המשל את ההבדל בין ייעודי היהדות ובין ייעודי הדתות האחרות.

20. רמב"ם, הלכות תשובה

"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה".
על פי רמב"ם, הסבר שלוש מהקטעים המודגשים.

בהצלחה!